

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
_____ 2023 року,
протокол № ____ .

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

_____ 2023 року

м.п.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
денної форми навчання
(для 3-го курсу)

м. Хмельницький
2023

РОЗРОБНИК:

Доцент кафедри міжнародного та
європейського права, кандидат юридичних
наук, доцент

_____ 2023 року

_____ Світлана ЛОЗІНСЬКА

Доцент кафедри міжнародного та
європейського права, доктор філософії з права

_____ 2023 року

_____ Алла КІРИК

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри міжнародного та європейського права
18 вересня 2023 року, протокол № 2.

Завідувач кафедри, кандидат юридичних наук,
доцент

_____ 2023 року

_____ Світлана ЛОЗІНСЬКА

Декан юридичного факультету, кандидат
юридичних наук

_____ 2023 року

_____ Віктор ЗАХАРЧУК

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	4
1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	4
1.2.	Лекції	5
1.3.	Семінарські заняття	7
1.4.	Самостійна робота студентів	19
1.5.	Індивідуальні завдання	20
1.6.	Підсумковий контроль	22
2.	Схема нарахування балів	24
3.	Рекомендовані джерела	26
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	32

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Поняття, природа, властивості міжнародного права	6	2	1	-	-	3
2.	Джерела міжнародного права	6	2	0,5	-	-	3
3.	Основні принципи міжнародного права	6	2	0,5	-	-	3
4.	Суб'єкти міжнародного права	7	2	0,5	-	-	3
5.	Визнання та правонаступництво у міжнародному праві	7	2	0,5	-	-	3
6.	Міжнародно-правова відповідальність	7	2	1	-	-	4
7.	Право міжнародних договорів	6	2	2	-	-	3
8.	Дипломатичне та консульське право	7	2	2	-	-	4
9.	Право міжнародних організацій	7	2	2	-	-	3
10.	Міжнародне право захисту прав і свобод людини. Міжнародно-правові питання громадянства	7	2	1	-	-	3
11.	Територія в міжнародному праві	7	2	1	-	-	3
12.	Міжнародне морське право	7	2	2	-	-	4
13.	Міжнародне право в період збройних конфліктів.	7	1	2	-	-	4
14.	Міжнародне повітряне та космічне право	6	1		-	-	4
15.	Мирні засоби вирішення міжнародних спорів	6	2	2	-	-	4
16.	Співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю	6	2	2	-	-	4
	Всього годин:	105	30	20	-	-	55

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Поняття, природа, властивості міжнародного права	2
1.1.	Поняття, предмет, функції міжнародного права.	
1.2.	Співвідношення міжнародного права та національного права.	
1.3.	Поняття міжнародного права як науки.	
1.4.	Співвідношення міжнародного права та міжнародного приватного права.	
2.	Джерела міжнародного права	2
2.1.	Поняття джерела міжнародного права.	
2.2.	Міжнародний договір як джерело міжнародного права.	
2.3.	Міжнародний звичай.	
2.4.	Допоміжні джерела міжнародного права.	
2.5.	Система міжнародного права.	
2.6.	Загальна характеристика норм міжнародного права: поняття, структура, види.	
3.	Основні принципи міжнародного права	2
3.1.	Поняття, функції, природа основних принципів міжнародного права.	
3.2.		
3.3.	Ознаки та класифікація основних принципів міжнародного права.	
3.4.	Нормативний зміст основних принципів міжнародного права.	
4.	Суб'єкти міжнародного права	2
4.1.	Поняття та ознаки, види суб'єктів міжнародного права.	
4.2.	Держави як основні суб'єкти міжнародного права.	
4.3.	Міжнародна правосуб'єктність народу, нації, які борються за створення незалежної держави.	
4.4.	Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій.	
4.5.	Міжнародна правосуб'єктність державоподібних утворень (квазідержав).	
4.6.	Проблема міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб.	
5.	Визнання та правонаступництво у міжнародному праві	2
5.1.	Поняття, види, способи визнання.	
5.2.	Визнання держав.	
5.3.	Визнання урядів.	
5.4.	Поняття правонаступництва.	
5.5.	Правонаступництво держав щодо міжнародних договорів.	
5.6.	Правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів і державних боргів.	
6.	Міжнародно-правова відповідальність	2
6.1.	Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності.	
6.2.	Поняття, ознаки міжнародного правопорушення.	
6.3.	Класифікація міжнародних правопорушень.	
6.4.	Види та форми відповідальності.	
6.5.	Підстави звільнення від міжнародної відповідальності.	
6.6.	Міжнародно-правові санкції.	
7.	Право міжнародних договорів	2

7.1.	Поняття міжнародного договору та права міжнародних договорів.	
7.2.	Класифікація міжнародних договорів.	
7.3.	Порядок і стадії укладення міжнародних договорів.	
7.4.	Дія та підстави припинення дії міжнародних договорів. Тлумачення міжнародних договорів.	
8.	Дипломатичне та консульське право	2
8.1.	Органи зовнішніх зносин держав та їх система.	
8.2.	Дипломатичне право.	
8.3.	Функції дипломатичних представництв.	
8.4.	Статус персоналу дипломатичного представництва.	
8.5.	Дипломатичні привілеї та імунітети.	
8.6.	Консульське право.	
9.	Право міжнародних організацій	2
9.1.	Поняття, ознаки та види міжнародних організацій.	
9.2.	ООН: історія створення, правовий статус.	
9.3.	Головні органи, порядок формування та засади діяльності.	
9.4.	Види регіональних міжнародних організацій: Рада Європи, ОБСЄ,	
9.5.	НАТО, СНД.	
9.6.	Правові засади діяльності регіональних організацій та їх керівні органи.	
10.	Міжнародне право захисту прав і свобод людини. Міжнародно-правові питання громадянства	2
10.1.	Поняття міжнародного захисту прав людини.	
10.2.	Класифікація прав людини.	
10.3.	Міжнародні органи по захисту прав людини. Поняття та способи набуття громадянства.	
10.4.	Порядок набуття та втрата громадянства. Фізичні особи з особливим правовим статусом. Право притулку.	
11.	Територія у міжнародному праві	2
11.1.	Поняття та види територій в міжнародному праві.	
11.2.	Поняття та склад державної території.	
11.3.	Правовий режим державних кордонів.	
11.4.	Міжнародна (недержавна) територія та без'ядерні зони.	
11.5.	Правовий режим Арктики та Антарктики.	
12.	Міжнародне морське право	2
12.1.	Поняття, сфера дії та кодифікація міжнародного морського права.	
12.2.	Класифікація морських просторів.	
12.3.	Правовий режим внутрішніх морських вод.	
12.4.	Правовий режим територіального моря.	
12.5.	Води держав-архіпелагів (архіпелажні води).	
12.6.	Прилегла зона, виключна економічна зона та континентальний	
12.7.	шельф. Правовий режим відкритого моря та морського дна.	
13.	Міжнародне право в період збройних конфліктів	1
13.1.	Поняття і система права збройних конфліктів.	
13.2.	Види збройних конфліктів.	
13.3.	Початок війни та його правові наслідки.	
13.4.	Правовий статус учасників збройних конфліктів.	
13.5.	Засоби та методи ведення війни.	
13.6.	Основні інститути міжнародного гуманітарного права.	
14.	Міжнародне повітряне та космічне право	1

14.1.	Поняття та джерела міжнародного повітряного права.	
14.2.	Правова регламентація міжнародних повітряних сполучень.	
14.3.	Міжнародне космічне право та його джерела.	
14.4.	Правовий режим космічного простору та небесних тіл.	
14.5.	Правовий статус космічних апаратів та їхніх екіпажів.	
15.	Мирні засоби вирішення міжнародних спорів	2
15.1.	Поняття міжнародного спору.	
15.2.	Способи вирішення міжнародних спорів.	
15.3.	Переговори, посередництво та добрі послуги.	
15.4.	Міжнародна процедура з примирення.	
15.5.	Міжнародний арбітраж (третейський суд).	
15.6.	Міжнародна судова процедура.	
15.7.	Вирішення спорів у міжнародних організаціях.	
16.	Співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю.	2
16.1.	Міжнародно-правове забезпечення співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.	
16.2.	Основні форми міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.	
16.3.	Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол).	
16.4.	Правова допомога у кримінальних, цивільних справах.	
16.5.	Інститут екстрадиції у міжнародному праві та його застосування в Україні.	
	Усього	30

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 1. Поняття, основні юридичні властивості та джерела міжнародного права

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Поняття, предмет та функції міжнародного права, як галузі права. Предмет міжнародно-правового регулювання.
- 1.2. Співвідношення міжнародного права та національного права.
- 1.3. Співвідношення міжнародного приватного та міжнародного публічного права.
- 1.4. Поняття, природа та зміст принципів міжнародного права.
- 1.5. Характеристика змісту загальних принципів міжнародного права.
- 1.6. Поняття системи міжнародного права.
- 1.7. Загальна характеристика норм міжнародного права.
- 1.8. Міжнародний звичай як джерело міжнародного права.
- 1.9. Міжнародний договір як джерело міжнародного права.
- 1.10. Допоміжні джерела міжнародного права.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: поняття міжнародного права; предмет міжнародного права; функції міжнародного права; предмет міжнародно-правового регулювання; співвідношення міжнародного права та національного права; співвідношення міжнародного права та міжнародного приватного права; етапи становлення та розвитку міжнародного публічного права; класичне міжнародне право; сучасне міжнародне право.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Міжнародне публічне право - це особлива система права, що складається з юридичних принципів і норм, які відображають узгоджені позиції суб'єктів та призначені для регулювання відносин між державами й іншими учасниками міжнародно-правових відносин.

Співвідношення міжнародного та національного (внутрішньодержавного) права. Теорії співвідношення. Спільні та відмінні риси за предметом та методом правового регулювання, суб'єктним складом, способом нормотворення та механізмом правового регулювання.

Періодизація історії міжнародного права:

1. передісторія міжнародного права (зі стародавніх часів до кінця Середніх віків);
2. класичне міжнародне право (від кінця Середніх віків до Статуту Ліги Націй);
3. перехід від класичного міжнародного права до сучасного (від Статуту Ліги Націй до Статуту ООН);
4. сучасне міжнародне право (право Статуту ООН).

Статут ООН визначив загальні цілі та принципи міжнародного права, що є провідними системоутворювальними чинниками.

Сучасне міжнародне право має низку особливостей, котрі відрізняють його як від класичного міжнародного права, так і від внутрішньодержавних правових систем.

Семінарське заняття 2.

Тема 2. Міжнародна правосуб'єктність держав та особливості міжнародно-правової відповідальності

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Суб'єкти міжнародного права: поняття, види, загальна характеристика.
- 2.2. Держава як основний суб'єкт міжнародного права.
- 2.3. Міжнародне визнання держав та урядів: поняття, форми, способи.
- 2.4. Поняття, підстави, види правонаступництва держав.
- 2.5. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності держав.
- 2.6. Поняття, ознаки, види міжнародних правопорушень.
- 2.7. Види та форми міжнародно-правової відповідальності держав та міжнародно-правових санкцій.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: суб'єкти міжнародного права; держава як основний суб'єкт міжнародного права; міжнародне визнання держав та урядів; форми визнання держав та урядів; способи визнання держав та урядів; правонаступництво держав; підстави правонаступництва держав; види правонаступництва держав; міжнародно-правова відповідальність держав; підстави міжнародно-правової відповідальності держав; міжнародні правопорушення; ознаки міжнародних правопорушень; види міжнародних правопорушень; види міжнародно-правової відповідальності держав; форми міжнародно-правової відповідальності держав; міжнародно-правові санкції.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Суб'єкти міжнародного права – це учасники міжнародних відносин, які володіють міжнародними правами і обов'язками, здійснюють їх на основі міжнародного права і несуть в необхідних випадках міжнародно-правову відповідальність.

Суб'єкти міжнародного права поділяють на дві категорії: первинні (основні) суб'єкти міжнародного права та похідні.

Унітарна держава - це проста держава, на території якої існує єдина правова та грошова системи, єдине громадянство і яка діє як єдиний суб'єкт міжнародного права.

Міжнародно-правове визнання держави - це односторонній правовий акт суб'єкта міжнародного права, яким констатується юридичний факт утворення нової держави та висловлюється намір вступити з новим суб'єктом міжнародного права у міжнародні правовідносини.

Міжнародно-правова практика напрацювала три форми визнання: de jure, de facto та ad hoc.

Визнання de jure - це повне, офіційне визнання, яке фіксує факт вступу в міжнародне співтовариство нового повноправного суб'єкта міжнародного права, тобто встановлення з ним у всій повноті дипломатичних, економічних, торгових, культурних та інших відносин.

Міжнародне правонаступництво держав - це перехід прав та обов'язків від держави-попередниці до держави-наступниці відповідно до норм міжнародного права.

Міжнародно-правова відповідальність — негативні юридичні наслідки, що настають для суб'єкта міжнародного права внаслідок порушення ним міжнародного правопорядку або міжнародно-правових зобов'язань.

Суб'єктами міжнародно-правової відповідальності можуть бути тільки суб'єкти міжнародного публічного права, тобто, передусім, держави та міжнародні організації.

Міжнародне правопорушення - це протиправна дія чи бездіяльність суб'єкта, що порушує його міжнародні зобов'язання. Міжнародні правопорушення за характером наслідків та ступенем небезпеки поділяють на три види: найтяжчі міжнародні злочини, серйозні міжнародні правопорушення, ординарні міжнародні правопорушення.

Є два види міжнародно-правової відповідальності – політична і матеріальна.

Сатисфакція - це форма відповідальності, за якої суб'єкт-правопорушник запевняє потерпілу сторону в недопущенні повторення правопорушення, вибачається, висловлює жаль, карає конкретних винуватців протиправного діяння чи в інший спосіб задовольняє моральні вимоги потерпілої сторони.

Семінарське заняття 3.

Тема 3. Право міжнародних договорів

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Поняття, предмет, джерела та принципи права міжнародних договорів.
- 3.2. Поняття, форми та види міжнародних договорів.
- 3.3. Порядок і стадії укладення міжнародних договорів.
- 3.4. Вступ договорів у силу та їх дія.
- 3.5. Опублікування, реєстрація та збереження міжнародних договорів.
- 3.6. Перегляд та недійсність міжнародних договорів.
- 3.7. Призупинення та припинення дії міжнародних договорів.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право міжнародних договорів; міжнародний договір; види міжнародних договорів; класифікація міжнародних договорів; структура міжнародних договорів; прийняття тексту договору; встановлення автентичності тексту договору; згода на обов'язковість договору; обмін документами, ратифікація, затвердження, приєднання; застереження до багатосторонніх міжнародних договорів; пролонгація договору; тлумачення договорів; способи тлумачення договорів; депозитарій; абсолютна недійсність міжнародного договору; відносна недійсність міжнародного договору; денонсація, скасування і анулювання міжнародних договорів.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Право міжнародних договорів - це галузь міжнародного права, сукупність правових норм, які регулюють відносини держав та інших суб'єктів міжнародного права з приводу укладення, дії, зміни і припинення міжнародного договору.

Міжнародний договір визначається як міжнародна угода, укладена між: державами в письмовій формі, що регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься така угода в одному документі чи в двох або декількох пов'язаних між собою документах, а також: незалежно від її конкретної назви.

Угода - акт з конкретних питань взаємин держав, укладається з менш важливих питань, ніж договір.

Протокол - угода, що укладається з питань менш важливих, ніж договір, угода чи конвенція.

Укладення міжнародного договору - складний процес, більшість науковців виділяють три стадії: 1) прийняття тексту договору, 2) встановлення його автентичності, 3) згода на обов'язковість договору.

Ратифікація - форма вираження згоди на обов'язковість договору шляхом затвердження його вищим органом державної влади. Її порядок регулюється національним законодавством.

Договір починає діяти, тобто породжувати права і обов'язки - з моменту набуття ним юридичної чинності. Набуття чинності означає, що його положення стають юридично обов'язковими для учасників договору і порушення його положень тягне за собою міжнародно-правові наслідки.

Припинення дії міжнародного договору означає, що він втрачає свою обов'язкову силу у відносинах між його учасниками та перестає породжувати для них права й обов'язки.

Денонсація міжнародних договорів - одностороння відмова від договору з попередженням, що зроблено в порядку і в строки, які передбачені в умовах договору.

Тлумачення договору - це з'ясування справжнього змісту договору відповідно до втіленої в ньому позиції сторін.

Семінарське заняття 4.

Тема 4. Дипломатичне та консульське право

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Поняття, система та джерела права зовнішніх зносин
- 4.2. Поняття, види та процедура створення дипломатичних представництв
- 4.3. Функції та організація діяльності дипломатичних представництв
- 4.4. Склад дипломатичного представництва. Дипломатична служба
- 4.5. Правовий статус консульських установ: види, функції та організація діяльності. Консульська служба.
- 4.6. Дипломатичні та консульські привілеї та імунітети
- 4.7. Правова регламентація діяльності почесних консулів

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право зовнішніх зносин; структура і джерела права зовнішніх зносин; визначення дипломатичного права; дипломатичне представництво; посольства і місії; функції дипломатичних представництв; дипломатична пошта; глава дипломатичного представництва; акредитування; агреман; вірча грамота; комуляція; закінчення дипломатичної місії; дисмисл; персонал дипломатичного представництва; дипломатичний корпус; дуаен; поняття консульського права; джерела консульського права; персонал консульських установ;

«консульська екзекватура»; дипломатичні привілеї та імунітети; консульські привілеї та імунітети; консульська валіза; почесні консули.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Право зовнішніх зносин - це система норм і принципів міжнародного права, що регулюють офіційні зв'язки і відносини між суб'єктами міжнародного права, які встановлюються і підтримуються відповідними органами зовнішніх зносин.

Органи зовнішніх зносин - це спеціальні органи на території країни та за її межами, що представляють державу в її офіційних відносинах з іншими державами та суб'єктами міжнародного права у сфері політичних, економічних, правових та інших зв'язків.

Дипломатичне право - сукупність міжнародно-правових норм, що визначає становище і діяльність дипломатичних представництв держав, акредитованих у країнах їхнього перебування.

Дипломатичне представництво - постійний зарубіжний орган зовнішніх зносин держав-контрагентів, за посередництвом якого вони підтримують взаємні дипломатичні відносини. Очолюється цей орган дипломатичним представником держави, що акредитує.

Глава представництва є єдиним офіційним представником акредитуючої держави, який представляє її інтереси у державі перебування. Він є найстаршою посадовою особою по відношенню всіх інших можливих представників акредитуючої держави.

Акредитування - процедура призначення та вступу на посаду глав дипломатичного представництва.

Агреман - запит зацікавленою державою згоди уряду запитуваної держави на призначення певної особи як глави дипломатичного представництва. В запиті йдуть всі біографічні дані цієї особи, щодо посади, кар'єри, сімейного стану.

Дипломатичний корпус - сукупність глав іноземних дипломатичних представництв, акредитованих в державі перебування. Основне завдання - участь в протокольно-церемоніальних заходах: вітання, інавгурація, жалоба.

Дипломатичні привілеї - особливі пільги та переваги, що надаються представництву та його персоналу в порівнянні з громадянами держави перебування.

Дипломатичні імунітети - вилучення представництва і його персоналу з під юрисдикції і примусових дій держави перебування.

Консульство - постійний державний орган зовнішніх зносин, який створюється в іншій державі на підставі відповідної угоди для виконання консульських функцій у певному окрузі.

Перед початком консульської місії консул повинен отримати документ - консульський патент, який направляє у державу перебування дипломатичним шляхом.

Консульські привілеї та імунітети - сукупність особливих пільг, переваг і преференцій, що надаються консульським установам та їх співробітникам відповідно до норм міжнародного права і законодавства країни перебування.

Семінарське заняття 5.

Тема 5. Право міжнародних організацій

Питання для усного опитування та дискусії

- 5.1. Поняття та джерела права міжнародних організацій
- 5.2. Поняття, види та функції міжнародних організацій
- 5.3. Передумови створення та цілі діяльності Організації Об'єднаних Націй
- 5.4. Правовий статус основних органів ООН
- 5.5. Спеціалізовані установи ООН
- 5.6. НАТО та її роль у врегулюванні конфліктів у сучасному світі.
- 5.7. Міжнародно-правова характеристика окремих міжнародних організацій (ОБСЄ, Рада Європи, СНД).

Аудиторна письмова робота

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право міжнародних організацій; ознаки міжнародної організації; види міжнародних організацій; діяльність та функції міжнародних організацій; історія створення Організації Об'єднаних Націй; основні цілі діяльності Організації Об'єднаних Націй; основні органи ООН; Генеральна Асамблея ООН; Рада Безпеки ООН; Економічна та Соціальна Рада; Рада в справах опіки; Міжнародний Суд ООН; Секретаріат ООН; спеціалізовані установи ООН; регіональні міжнародні організації; Рада Європи; Організація з питань безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ); Співдружність Незалежних Держав (СНД); Організація Північноатлантичного договору (НАТО); міжнародні конференції; етапи створення Європейського Союзу; процедура та підстави вступу до ЄС; територія і громадяни ЄС.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Право міжнародних організацій - це сукупність норм, які регулюють правове положення, діяльність міжнародних організацій, їх взаємодію між собою та з іншими суб'єктами міжнародного права, а також їхня участь у міжнародній правотворчості.

Міжнародна організація – це об'єднання держав, яке створене на основі міжнародної угоди, має колективні органи, самостійну волю і відповідає вимогам міжнародного права.

Міжнародна міждержавна організація - створюються на основі міжнародної угоди. Їм держави делегують певну частину своїх суверенних прав. Однак їх правосуб'єктність є обмеженою, вони діють в рамках тих повноважень, які надали їм держави.

Статут ООН, прийнятий 26 червня 1945 р., складається з 19 розділів та 111 статей. Невід'ємною частиною його є Статут Міжнародного Суду. За юридичною природою Статут ООН є багатостороннім міжнародним договором універсального характеру.

Згідно зі Статутом, основними органами ООН є: Генеральна Асамблея (ГА), Рада Безпеки, Економічна та соціальна рада, Рада в справах опіки, Міжнародний Суд і Секретаріат.

Рада Безпеки складається з п'ятнадцяти членів: з яких п'ять - постійні члени (Великобританія, Китай, Росія, США, Франція); десять-непостійні, що обираються ГА на два роки. Місця непостійних членів розподіляються так: п'ять - від держав Азії та Африки; один - від держав Східної Європи; два - від держав Латинської Америки; два - від держав Західної Європи й інших країн.

Спеціалізованими установами ООН є міжнародні організації, створені міжнародними угодами й наділені широкою міжнародною відповідальністю, визначеною установчими актами в економічній і соціальній галузях, а також щодо культури, освіти, охорони здоров'я тощо, вони підтримують зв'язок з ООН.

Регіональними міжнародними організаціями є організації, створені на підставі міжнародної угоди між державами певного географічного регіону, котрі вважають своїм завданням збереження миру в цьому регіоні та повністю відповідають Статуту ООН.

Рада Європи має такі цілі: захист прав людини та розширення демократії; співробітництво з основних питань права, культури, освіти, інформації, охорони навколишнього середовища й охорони здоров'я; зближення всіх країн Європи.

Європейський Союз – це міжнародне і в той же час державноподібне утворення, що поєднує в собі риси трьох видів державних союзів: міжнародної міждержавної організації, федерації і конфедерації.

Семінарське заняття 6.

Тема 6. Міжнародно-правовий захист прав людини. Інститут громадянства та території у міжнародному праві

Питання для усного опитування та дискусії

6. 1. Поняття міжнародного захисту прав людини.

- 6.2. Класифікація та загальна характеристика міжнародно-правових актів про права людини.
- 6.3. Міжнародний контроль за дотриманням прав людини.
- 6.4. Міжнародно-правові аспекти громадянства. Способи набуття громадянства.
- 6.5. Поняття території та її правові режими. Міжнародна територія.
- 6.6. Державна територія та державні кордони, їх правовий режим.
- 6.7. Міжнародні та багатонаціональні ріки. Правовий режим Дунаю.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: міжнародний захист прав людини; історія виникнення та поділ прав людини; концепція трьох поколінь прав людини; міжнародні стандарти прав і свобод людини; класифікація міжнародних актів прав людини; міжнародні органи, що здійснюють захист прав людини; розгляд скарг індивідів; Європейська система захисту прав людини; інститут громадянства в міжнародному праві; способи набуття громадянства; «право крові і ґрунту»; натуралізація; трансфер; оптація; реінтеграція; репатріація; подвійне громадянство; територія в міжнародному праві; класифікація території за правовим режимом; територія з особливим міжнародним режимом; без'ядерні зони; умовна територія; демілітаризована територія; нейтралізована територія і постійний нейтралітет держави; делімітація; демаркація; редемаркація; спеціальний прикордонний режим; міжнародні та багатонаціональні ріки і озера; правовий режим річки Дунай

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Міжнародний захист прав людини – це галузь сучасного МП, яке має низку розвинених інститутів, які регулюють права і свободи людини та відповідні механізми, що забезпечують їх функціонування.

Міжнародні стандарти прав і свобод людини – мінімальні вимоги для дотримання прав людини та основних свобод. Вони регламентують права і свободи людини в конкретній галузі її життєдіяльності, зобов'язання держав, які вони повинні брати на себе у сфері забезпечення людських прав, якими гарантіями підкріплені ці права і свободи, ступінь обов'язковості закріплення цих вимог у національних актах.

Європейська система захисту прав людини складається з трьох основних компонентів: системи діяльності ОБСЄ, системи Ради Європи, системи Європейського Союзу.

Громадянство – стійкий політико-правовий зв'язок фізичної особи з державою, що полягає у взаємних правах і обов'язках. У державах з монархічною формою правління може застосовуватися термін "підданство", яке практично збігається з поняттям громадянство.

Натуралізація включає в себе прийняття громадянства за заявою особи в загальному порядку, так і винятковим способом. Повноваження надавати громадянство шляхом натуралізації в різних державах належить різним органам: Україна – Президент, Росія – Президент РФ, Великобританія – МЗС, США – Верховний Суд.

Реінтеграція – поновлення втраченого раніше з певних причин громадянства. Може стосуватися громадян, що емігрували з певної країни, а згодом повернулися; тих, що взяли шлюб з іноземцями і набули громадянства останніх; хто служив в іноземній армії та й втратив громадянство за національними законами.

Територія – частина географічного середовища, що є матеріальною основою існування суспільства і держави та включає в себе різні простори земної кулі – суші, моря, повітряний простір, надра, космічний простір навколо Землі, Місяць та інші небесні тіла.

Державна територія – частина земної кулі, яка належить певній державі і в межах якої воно здійснює територіальне верховенство. Це верховенство держави пов'язане із державним суверенітетом і виступає в якості одного з його елементів. В міжнародному праві територіальне

верховенство розуміється як територіальний суверенітет, тобто право держави здійснювати юрисдикцію по відношенню до всіх осіб і предметів на своїй території.

Демілітаризована територія – територія, по відношенню до якої держава прийняла міжнародне зобов'язання скоротити чи не мати в її межах військових укріплень чи споруд, певних видів озброєнь чи збройних сил.

Процес визначення і встановлення державних кордонів проходить два етапи – делімітація та демаркація. Делімітація – це визначення в договорі загального напрямку проходження державного кордону, що графічно зображене на доданих до договору картах, схемах, планах.

Без'ядерні зони - це зони, які вільні від розміщення ядерної зброї, створення яких зменшує можливість ядерного конфлікту, зміцнює безпеку країн, розташованих у цих зонах. Без'ядерними зонами є дно морів та океанів, космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла.

Семінарське заняття 7.

Тема 7. Міжнародне морське право

- 7.1. Історичні етапи становлення, поняття та предмет міжнародного морського права
- 7.2. Правовий режим внутрішніх та архіпелазьких вод
- 7.3. Територіальну море та прилегла зона
- 7.4. Поняття та правовий режим відкритого моря
- 7.5. Міжнародні протоки та канали
- 7.6. Правовий статус континентального шельфу та морського дна (Району)
- 7.7. Правовий режим виключної економічної зони

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: міжнародне морське право; принципи міжнародного морського права; правова класифікація морських просторів; внутрішні морські води; закриті та відкриті морські порти; води держав-архіпелажів; територіальне море; інститут права мирного проходу; прилегла зона; відкрите море; міжнародно-правовий режим відкритого моря; свобода судноплавства; свобода рибальства; міжнародні протоки; особливий правовий режим чорноморських проток; міжнародні морські канали; континентальний шельф; правовий режим морського дна (Району); виключної економічної зони та її правовий режим; суверенні права прибережної держави у виключній економічній зоні.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Міжнародне морське право – галузь сучасного міжнародного права, сукупність принципів і норм, які регулюють режим морських просторів та діяльність суб'єктів міжнародного права щодо використання Світового океану, його дна, ресурсів та надр.

Стосовно території в міжнародному публічному праві застосовуються два поняття: «правовий статус», який визначає становище певної території щодо суверенітету будь-якої держави; «правовий режим», що становить систему юридичних норм і правил, покликаних регулювати діяльність та поведінку суб'єктів права на конкретній території. Обидва ці поняття тісно пов'язані між собою та перебувають у певній залежності одне від одного

Внутрішні води є частиною території прибережної держави, на які розповсюджується його суверенітет і юрисдикція в повному обсязі.

Закритими морськими портами є ті, до яких забороняється заходити будь-яким іноземним суднам. До таких портів, насамперед, належать військово-морські бази й інші порти, що мають значення для оборони та безпеки прибережної держави.

Архіпелазькі води – морський простір, який лежить між островами, належними до території держави, й обмежений із зовнішнього боку архіпелазькими вихідними лініями.

Територіальне море (або територіальні води) - це смуга морських прибережних вод шириною до 12-ти морських миль, яке прилягає до суходільної території держави чи її внутрішніх вод, входить до складу території держави та перебуває під її суверенітетом, що здійснюється через дотримання загально визнаних норм міжнародного права.

Прилегла зона – район відкритого моря, що прилягає до територіального моря прибережної держави, в якій ця держава здійснює контроль з метою забезпечити виконання митних, фіскальних, санітарних, імміграційних правил.

Відкрите море - це розташовані за межами територіального моря морські простори, на які не поширюється суверенітет жодної держави та які відкриті на засадах рівності для вільного користування всіма державами у встановлених міжнародним правом цілях.

Міжнародні морські канали - це штучні водні шляхи, що використовуються для міжнародного судноплавства.

Під континентальним шельфом потрібно розуміти морське дно, зокрема і його надра, що сягають від зовнішнього кордону територіального моря прибережної держави до встановлених міжнародним правом меж.

Виключна економічна зона - це район, розташований за межами територіального моря та той, що прилягає до нього, ширина якого не перевищує 200 миль.

Семінарське заняття 8.

Тема 8. Міжнародне право в період збройних конфліктів

- 8.1. Поняття, система, джерела права збройних конфліктів
- 8.2. Початок війни та правові наслідки
- 8.3. Нейтралітет у війні
- 8.4. Учасники збройних конфліктів та їх правовий статус
- 8.5. Засоби і методи ведення війни. Особливості ведення морської війни
- 8.6. Правовий статус військовополонених, поранених, хворих, цивільного населення
- 8.7. Закінчення війни та правові наслідки

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право збройних конфліктів; міжнародне гуманітарне право; поняття міжнародного збройного конфлікту (сторони); збройний конфлікт не міжнародного характеру; мета «гуманітарної інтервенції»; способи оголошення війни; правові наслідки оголошення війни; поняття «*театр війни*» і «*театр воєнних дій*»; території вилучені з театру війни; нейтралітету у війні; види нейтралітету; права нейтральних держав; обов'язки нейтральних держав; групи учасників збройних конфліктів; комбатанти та не комбатанти; військовий розвідник; шпигун; парламентар; іноземний військовий радник; найманець; волонтер; принципи «права Гааги»; «засоби ведення війни»; «методи ведення війни»; особливості ведення морської війни; інститути міжнародного гуманітарного права; правовий статус військовополонених; правовий статус поранених та хворих під час війни; правовий режим військової окупації; форми припинення військових дій; припинення правового стану війни.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Право збройних конфліктів або міжнародне гуманітарне право – система принципів і норм, які регулюють специфічні відносини між суб'єктами міжнародного права, що виникають під час збройних конфліктів.

Функції галузі: захисна – спрямована на захист різних категорій людей, які стали жертвами війни; обмежувальна (превентивна) – охоплює не тільки обмеження та заборону застосування певних засобів і методів війни, а й обмеження в часі та в просторі ведення воєнних дій.

Міжнародне право вимагає оголошення війни, яке може здійснюватися у наступних формах: шляхом звернення до власного народу; шляхом звернення до народу чи уряду держави-противника; шляхом звернення до світового співтовариства.

Воєнні дії завжди відбуваються на відповідних просторах, тому в міжнародному праві вирізняють такі поняття: «театр війни» – слід розуміти всю територію воюючих держав (суходільний, морський і повітряний простори над ними), на якій вони потенційно можуть вести воєнні дії; «театр воєнних дій» – це територія (сухопутні, повітряні, водні простори), на якій збройні сили воюючих держав-учасниць конфлікту фактично ведуть воєнні дії, на яких фактично ведуться військові дії.

Нейтралітет у війні - це особливий правовий статус держави, що не бере участі у війні й утримується від надання допомоги та сприяння воюючим сторонам.

До некомбатантів належить особовий склад, який правомірно перебуває в структурі збройних сил воюючої сторони та допомагає їй у досягненні успіху в бойових діях, але не бере безпосередньої участі в них. Це - медичний та інтендантський персонал, юристи, військові кореспонденти, духовенство та ін.

Військовий розвідник - це особа зі складу збройних сил воюючої сторони, що збирає чи намагається зібрати від імені цієї сторони інформацію на території, що контролюється стороною супротивника, і при цьому носить формений одяг своїх збройних сил і навмисно не вдається до таємних методів. Така особа не втрачає права на статус військовополоненого та з нею не можна поводитись як зі шпигуном.

Засоби ведення війни – зброя та інші засоби, які застосовують збройні сили у війні для нанесення шкоди і знищення супротивника.

Під військовим полонем слід розуміти обмеження свободи осіб, які брали участь у військових діях, з метою припинення їхньої подальшої участі в збройній боротьбі. Військовополонені перебувають під владою держави супротивника, а не окремих осіб або військових частин, які взяли їх у полон, і ця держава несе міжнародно-правову відповідальність за поведінку з ними.

Припинення стану війни між державами, що воювали, має важливе значення, бо воно стабілізує посявоєнні відносини. Внаслідок припинення стану війни між державами встановлюються мирні взаємовідносини. Від припинення стану війни слід відрізнити припинення військових дій.

Семінарське заняття 9.

Тема 9. Мирні засоби вирішення міжнародних спорів

9.1. Поняття міжнародного спору. Основні джерела інституту мирних засобів вирішення міжнародних спорів.

9.2. Традиційні засоби вирішення міжнародних спорів: безпосередні переговори, добрі послуги, посередництво.

9.3. Обстеження та примирення.

9.4. Вирішення спорів у міжнародному арбітражі.

9.5. Міжнародна судова процедура.

9.6. Вирішення спорів у рамках міжнародних організацій.

9.7. Вирішення спорів між державами та юридичними і фізичними особами (Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів, Постійна палата третейського суду, Європейський суд з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини, Суд Європейських співтовариств).

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: принцип мирного вирішення міжнародних спорів, Міжнародний суд ООН, арбітраж, консультації сторін, обстеження, добрі послуги, посередництво, переговори, міжнародна судова процедура.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Принцип мирного вирішення міжнародних спорів, покликаний забезпечити мирне співіснування держав, належить до норм, що лежать у підґрунті існування та стабільного функціонування міжнародного співтовариства.

Еволюція принципу мирного вирішення міжнародних спорів супроводжувалася серією міжнародних договорів та угод, які, у міру обмежування права вдаватися до війни, поступово розвивали засоби мирного вирішення міжнародних спорів і встановлювали юридичний обов'язок держав використовувати такі засоби.

Принцип мирного вирішення міжнародних спорів знайшов своє закріплення в багатьох міжнародно-правових актах, таких як Гаазькі конвенції про мирне вирішення міжнародних зіткнень 1899 і 1907 р., Конвенція про обмеження застосування сили у разі стягнення договірних боргових зобов'язань 1907 р., Статут Ліги Націй 1919 р., Женевський Протокол про мирне вирішення міжнародних спорів 1924 р.; Паризький договір про відмову від війни як засобу національної політики 1928 р., Загальний акт Асамблеї Ліги Націй про мирне вирішення міжнародних спорів 1928 р., Генеральна конвенція про міжамериканську процедуру примирення 1929 р., Міжамериканський військовий договір про ненапад і процедуру примирення 1933 р. тощо.

Принцип мирного вирішення міжнародних спорів закріплено на універсальному рівні в Статуті ООН (п. 3, ст. 2): «всі члени Організації Об'єднаних Націй вирішують свої міжнародні спори мирними засобами в такий спосіб, щоб не піддавати загрози міжнародний мир, безпеку і справедливість».

Тлумачення принципу мирного вирішення міжнародних спорів міститься в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р., Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р., Манільській декларації про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р., Декларації про запобігання та усунення спорів і ситуацій, які можуть загрожувати міжнародному миру та безпеці, і про роль ООН у цій галузі 1988 року, Підсумковому документі Віденської зустрічі держав-учасниць Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1989 р. тощо.

Із принципу мирного вирішення міжнародних спорів випливає, що кожній державі ставиться в обов'язок вирішувати будь-які міжнародні спори мирними засобами. Сторони в спорі не мають права відмовитися від мирного врегулювання і не можуть вивести з-під дії цього принципу будь-які спори. Принцип не поширюється на спори, які стосуються справ, що належать, по суті, до внутрішньої компетенції будь-якої держави (принцип невтручання у внутрішні справи).

Держави, між якими виникли спори, не мають права залишати свій міжнародний спір невирішеним. Це означає вимогу якнайшвидше його вирішити та необхідність продовження пошуку шляхів врегулювання, якщо взаємно узгоджений сторонами спосіб врегулювання не дав позитивних результатів.

Держави мають право вільного вибору за спільною згодою конкретних засобів мирного врегулювання спорів і конфліктів, що виникає з принципів суверенної рівності держав і невтручання в їхні внутрішні і зовнішні справи.

Різні джерела міжнародного права вирішують проблему вибору мирних засобів вирішення міжнародних спорів по-своєму. Так, Конвенція ООН з морського права 1982 р. передбачає чотири обов'язкові процедури врегулювання спорів, кожен з яких держава-учасник може вибрати шляхом письмової заяви під час підписання або ратифікації Конвенції: Міжнародний

трибунал з морського права, Міжнародний суд ООН, арбітраж, утворений згідно з додатком VII до Конвенції, та спеціальний арбітраж, сформований згідно з додатком VIII до Конвенції.

Стаття IX Договору про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включно з Місяцем та іншими небесними тілами, 1967 р. передбачає проведення міжнародних консультацій у разі, якщо будь-яка держава- учасник договору має підстави вважати, що діяльність або експеримент однієї держави можуть створити потенційно шкідливі перешкоди космічній діяльності інших держав.

Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами, 1972 р. передбачає процедуру врегулювання спорів з питань компенсації збитків: якщо переговори сторін у спорі не призводять до вирішення спору протягом одного року, на прохання будь-якої зі сторін спір передається в Комісію по розгляду претензій, якій притаманні ознаки погоджувального, слідчого та арбітражного органу (ст. XIV).

Держави-члени ООН відповідно до Статуту взяли на себе зобов'язання «проводити мирними засобами, згідно з принципами справедливості і міжнародного права, вирішення міжнародних спорів або ситуацій, які можуть привести до порушення миру» (п. 1 ст. 1).

Згідно зі статтею 33 Статуту ООН держави, які беруть участь у будь-якому спорі, продовження якого могло б загрожувати підтримці міжнародного миру та безпеки, повинні насамперед прагнути вирішити спір шляхом «переговорів, обстеження, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звернення до регіональних органів або угод або іншими мирними засобами за своїм вибором».

Ураховуючи зазначене положення, доцільно більш детально розглянути кожний із засобів мирного врегулювання міжнародних спорів, включно з не згаданими в Статуті ООН добрими послугами.

Переговори є найбільш доступним та ефективним засобом мирного вирішення міжнародних спорів. Вони відіграють провідну роль серед інших мирних засобів. Конкретні цілі, склад учасників та інші процедурні питання узгоджуються самими сторонами, що спорять. У відповідності до основних принципів і норм сучасного міжнародного права переговори повинні вестися на рівноправній основі, що виключає порушення суверенної волі зацікавлених сторін.

Семінарське заняття 10.

Тема 10. Співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю

10.1. Міжнародно-правове забезпечення співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

10.2. Основні форми міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

10.3. Міжнародні злочини.

10.4. Міжнародна правова допомога. Інститут екстрадиції у міжнародному праві.

10.5. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол).

10.6. Міжнародні кримінальні судові органи.

10.7. Міжнародна кримінальна відповідальність фізичних осіб.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: Принцип співробітництва держав, протидія злочинності, Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), форми співробітництва, екстрадиція.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Міжнародне співробітництво у протидії злочинності має давнє історичне підґрунтя: його становлення починається в ті давні часи, коли ще не було системи норм міжнародного права, але вже з'явилися перші ознаки дипломатії.

Принцип співробітництва держав є нормою «*jus cogens*», яка, згідно зі ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., визнається світовою спільнотою держав у цілому як норма, відхилення від якої є недопустимим, і яка може бути змінена лише такою нормою загального міжнародного права, що має однаковий характер.

Обов'язок співробітництва держав безпосередньо впливає зі Статуту Організації Об'єднаних Націй. Зокрема, ч. 3 ст. 1, ст. 55 і 56 Статуту ООН закріпили положення про зобов'язання держав здійснювати співробітництво з метою вирішення соціальних проблем.

Принцип співробітництва держав знайшов своє закріплення в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р., Заключеному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. (розділ IX), та інших міжнародно-правових актах, у яких зазначається, що співробітництво є не стільки правом, скільки обов'язком держав у таких сферах міжнародних відносин: підтримка міжнародного миру та безпеки; загальна повага прав людини; здійснення міжнародних відносин в економічній, соціальній, культурній, технічній і торговій сферах; співробітництво з ООН і вжиття заходів, передбачених її Статутом. Будь-яка злочинність (національна чи міжнародна) є явищем соціальним, тому співробітництво держав у протидії злочинності є однією зі спеціальних форм соціального співробітництва, що має певні особливості.

У спеціальній літературі питання міжнародного співробітництва у протидії злочинності, зумовленого спільними потребами підтримання правопорядку, розглядаються досить часто. Водночас його загальне визначення ще й досі є дискусійним. Слід звернути увагу на те, що для формулювання відповідних дефініцій доволі часто використовується категорія «міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю». Цілком слушною є думка багатьох науковців, згідно з якою цю форму міжнародного співробітництва держав більш точно позначає категорія «міжнародне співробітництво у протидії злочинності». Вона більшою мірою відповідає європейському підходу до такого виду діяльності, оскільки дозволяє охопити як мінімізацію суперечностей і факторів, що породжують злочинність і сприяють їй, так і скорочення окремих видів злочинів, а також адекватні заходи реагування на вже вчинені злочини.

Відповідно, міжнародне співробітництво у протидії злочинності можна визначити як діяльність держав, їх компетентних органів, міжнародних організацій, що ґрунтується на нормах міжнародних договорів та національного законодавства й спрямована на розслідування, кримінальне переслідування, судовий розгляд та запобігання злочинам.

Міжнародне співробітництво у протидії злочинності здійснюється у надзвичайно різноманітних формах, однак усі вони зводяться до таких:

- укладення міжнародних договорів (договори про взаємну допомогу у кримінальних справах, конвенції з протидії окремим видам злочинів тощо);
- створення відповідних міжнародних організацій (спеціально створені для протидії міжнародній злочинності - Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) або організації загальної компетенції, для яких протидія злочинності є одним із напрямків діяльності - Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Європейський союз, Організація з безпеки і співробітництва в Європі тощо).

На підставі міжнародних договорів та в межах міжнародних організацій держави вирішують різноманітні питання, а саме узгодження національних законодавств у галузі протидії злочинності, надання правової допомоги у кримінальних справах, взаємодія правоохоронних органів, обмін досвідом, надання технічної та фінансової допомоги, створення спільних спеціалізованих баз даних про злочини і злочинців тощо.

1.4. Самостійна робота студентів

Специфікою здійснення самостійної роботи при вивченні зазначеного курсу виступає, насамперед, комплексне та ґрунтовне використання літературних (наукових і нормативних) й інших інформаційних джерел.

До здобувачів освіти пропонуються завдання для самостійної роботи і самоконтролю студентів, підготовка відповідей на які є обов'язковою. Здобувачу вищої освіти за участь у

конференції за тематикою, пов'язаною з навчальною дисципліною зараховується 10 балів за самостійну роботу.

- Проаналізуйте ст. 2 Статуту ООН 1945 р. та Підсумковий акт НБСЄ 1975 р., які формулюють основні принципи міжнародного права. Чи не суперечать вони одне одному? Який документ, на вашу думку, більш чітко формулює принципи міжнародного права?
- Проаналізуйте Консультативний висновок Міжнародного Суду ООН у справі репарацій (1949) I.C.J. Rep. 174. Порівняйте правосуб'єктність держав з правосуб'єктністю міжнародних організацій.
- Проаналізуйте, яким чином Постійний Суд міжнародної справедливості витлумачив утворення міжнародного завчаю у справі «Лотус» 1927 р.?
- Розгляньте справи континентального шельфу Північного моря (ФРН проти Данії та проти Норвегії) (1969) I.C.J. Rep. 3 та проаналізуйте процес переходу практики держав у звичаєву норму.

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі рефератів-оглядів. Завдання обирається студентом на початку семестру і виконується за усталеними вимогами.

1.5.1. Основні вимоги до написання рефератів-оглядів

При виконанні індивідуального завдання необхідно взяти до уваги, що реферат (лат. *refereo* – доношу, повідомляю, переказую) – це короткий переказ змісту наукової роботи, книги або вчення, оформлене у вигляді письмової публічної доповіді; доповідь на задану тему, зроблена на основі критичного огляду відповідних джерел інформації (наукових праць, літератури по темі).

Зі свого боку, реферат-огляд складається на основі декількох джерел і зіставляє різні точки зору з досліджуваного питання.

Реферат-огляд, незалежно від теми, містить визначені реквізити: титульна сторінка встановленого зразка, вступ, розділи, висновки, список використаних джерел і додатки (у разі необхідності).

Обов'язково в тексті повинні бути посилання на джерела, що були використані при написанні реферату. Посилання подаються у квадратних дужках з вказівкою номера джерела, за яким воно внесене у список використаних джерел, та сторінки (якщо подається точна цитата або числові дані), наприклад [3, с.8].

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 14 кеглем через 1,5 інтервали. Поля: верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,0 см, ліве – 3,0 см, праве – 1,0 см. Загальний обсяг реферату-огляду – до 15 сторінок формату А4.

1.5.2. Тематики рефератів-оглядів

1. Міжнародне право у стародавні часи.
2. Значення Вестфальського договору 1648 р. та Гаазьких конференцій миру 1899-1907 рр. для становлення міжнародного права.
3. Міжнародно-правові відносини Київської Русі.
4. Міжнародно-договірні і дипломатична діяльність Козацької держави.
5. Роль праці Гуго Гроція «Про право війни та миру» для становлення науки міжнародного права.
6. Особливості розвитку науки міжнародного права у ХІХ- на початку ХХ ст. в Україні.
7. Стан розвитку сучасної науки міжнародного права в Україні.
8. Міжнародний договір як джерело міжнародного права.
9. Поняття, структура та загальна характеристика норм міжнародного права.
10. Поняття та механізм імплементації та адаптації норм міжнародного права.
11. Особливості та основні напрямки кодифікації міжнародного права.

12. Поняття, стадії та форми звичаєвої правотворчості.
13. Основні права та обов'язки держав у сучасних міжнародних відносинах.
14. Роль міжнародних організацій як суб'єктів міжнародного права у сучасному світі.
15. Особливості правосуб'єктності фізичних осіб.
16. правонаступництво щодо державної власності, державних архівів та державних боргів.
17. Особливості правонаступництва України щодо договорів, архівів та власності Радянського Союзу.
18. Характеристика видів та форм міжнародної відповідальності держав.
19. Особливості застосування санкцій до держав міжнародними організаціями.
20. Розмежування міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру.
21. Сторони міжнародних договорів. Право на участь у міжнародних договорах.
22. Принципи реалізації положень міжнародного договору. Тлумачення міжнародних договорів.
23. Поняття, способи призупинення та припинення міжнародних договорів.
24. Україна та європейські регіональні організації: реальний стан та перспективи взаємовідносин.
25. Історичні передумови виникнення, розвитку та шляхи розв'язання проблем захисту прав людини у міжнародному праві.
26. Статус, повноваження та організація діяльності Європейського Суду з прав людини.
27. Міжнародно-правовий статус осіб без громадянства та осіб з подвійним громадянством.
28. Особливості міжнародно-правового регулювання статусу трудящих-мігрантів та членів їх сімей.
29. Первинні способи придбання державної території.
30. Договірні способи придбання державної території.
31. Історичні етапи становлення міжнародного морського права. Кодифікація міжнародного морського права.
32. Принципи міжнародного морського права.
33. Правовий режим вод заток та портів.
34. Міжнародно-правові заходи боротьби з піратством у відкритому морі.
35. Етапи розвитку міжнародного повітряного права.
36. Правовий статус Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО).
37. Правове регулювання міжнародних комерційних повітряних польотів.
38. Правовий режим повітряного простору України.
39. Поняття, склад авіаційного персоналу та екіпажу повітряного судна.
40. Правовий статус міжнародних організацій, що здійснюють космічну діяльність.
41. Принципи врятування космонавтів і повернення космонавтів та космічних об'єктів.
42. Особливості відповідальності у міжнародному космічному праві.
43. Характерні риси міжнародного гуманітарного права як галузі сучасного загального міжнародного права.
44. Принципи гуманізації як концентроване відображення завдань міжнародного права в умовах збройної боротьби в усіх її проявах.
45. Стан війни і доля дипломатичних і консульських відносин, договірних зв'язків.
46. Нейтральні держави і держави, що не воюють: права і обов'язки

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття, предмет, функції міжнародного права.
2. Співвідношення міжнародного права та національного права.
3. Поняття міжнародного права як науки.
4. Суб'єкти міжнародного права: поняття, види, загальна характеристика.
5. Співвідношення міжнародного публічного права та міжнародного приватного права.
6. Періодизація історії розвитку міжнародного права.
7. Міжнародне право у стародавні часи.
8. Класичне міжнародне право: поняття та основні інститути.
9. Основні ознаки сучасного міжнародного права.
10. Поняття, види джерел міжнародного права.
11. Міжнародний договір як джерело міжнародного права.
12. Міжнародний звичай.
13. Допоміжні джерела міжнародного права.
14. Система міжнародного права.
15. Загальна характеристика норм міжнародного права: поняття, структура, види.
16. Поняття, функції, природа основних принципів міжнародного права.
17. Ознаки та класифікація основних принципів міжнародного права.
18. Нормативний зміст основних принципів міжнародного права.
19. Роль принципів міжнародного права в регулюванні міжнародних відносин.
20. Поняття та ознаки, види суб'єктів міжнародного права.
21. Держави як основні суб'єкти міжнародного права.
22. Міжнародна правосуб'єктність народу, нації, які борються за створення незалежної держави.
23. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій.
24. Міжнародна правосуб'єктність державоподібних утворень (квазідержав).
25. Проблема міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб.
26. Поняття, види, способи міжнародно-правового визнання.
27. Визнання держав.
28. Визнання урядів.
29. Поняття правонаступництва.
30. правонаступництво держав щодо міжнародних договорів.
31. правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів і державних боргів.
32. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності.
33. Поняття, ознаки міжнародного правопорушення.
34. Класифікація міжнародних правопорушень.
35. Види та форми міжнародно-правової відповідальності.
36. Підстави звільнення від міжнародної відповідальності.
37. Міжнародно-правові санкції.
38. Поняття міжнародного договору та права міжнародних договорів.
39. Класифікація міжнародних договорів.
40. Форма, структура, мова та назва міжнародного договору.
41. Порядок і стадії укладення міжнародних договорів.
42. Дія та підстави припинення дії міжнародних договорів.
43. Тлумачення міжнародних договорів.
44. Органи зовнішніх зносин держав та їх система.
45. Дипломатичне право: поняття, джерела. Дипломатична служба.
46. Порядок призначення на посаду дипломатичного представника (посла).

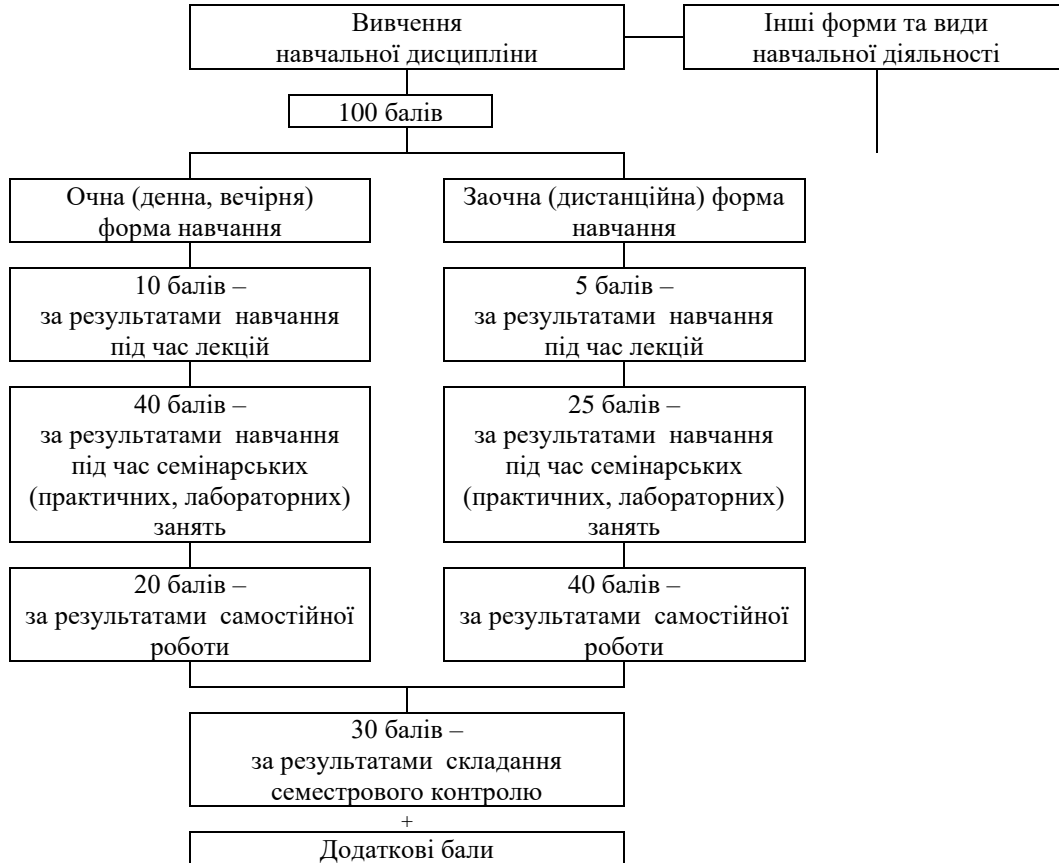
47. Функції дипломатичних представництв. Дипломатична пошта.
48. Статус персоналу дипломатичного представництва. Дипломатичні ранги.
49. Дипломатичні привілеї та імунітети.
50. Консульське право: поняття та джерела.
51. Класи консульських установ. Порядок призначення на посаду консула.
52. Штатні та почесні консули.
53. Функції консульських установ. Консульська служба в Україні.
54. Привілеї та імунітети консулів та консульських установ.
55. Поняття, ознаки та види міжнародних організацій.
56. ООН: історія створення, правовий статус, головні органи.
57. Спеціалізовані установи ООН.
58. Регіональні міжнародні організації.
59. Міжнародні організації у Європейському регіоні (РЄ, ОБСЄ, СНД).
60. Європейський Союз: юридична природа, керівні органи.
61. НАТО та Україна: взаємовідносини та перспективи співпраці.
62. Поняття міжнародного захисту прав людини.
63. Міжнародні стандарти прав людини. Класифікація прав людини.
64. Міжнародні органи по захисту прав людини.
65. Поняття та способи набуття громадянства.
66. Втрата громадянства.
67. Фізичні особи з особливим правовим статусом.
68. Правовий статус іноземців в Україні.
69. Право притулку.
70. Поняття та види територій в міжнародному праві.
71. Поняття та склад державної території.
72. Правовий режим державних кордонів.
73. Міжнародна (недержавна) територія та без'ядерні зони.
74. Демілітаризовані та нейтралізовані території.
75. Правовий режим Арктики та Антарктики.
76. Міжнародні та багатонаціональні ріки. Правовий режим Дунаю.
77. Встановлення державних кордонів.
78. Вирішення територіальних спорів.
79. Поняття, сфера дії та кодифікація міжнародного морського права.
80. Класифікація морських просторів.
81. Правовий режим внутрішніх морських вод.
82. Правовий режим територіального моря.
83. Води держав-архіпелагів (архіпелажні води).
84. Прилегла зона, виключна економічна зона та континентальний шельф.
85. Правовий режим відкритого моря та морського дна.
86. Правовий статус іноземних морських торгівельних суден та військових кораблів.
87. Поняття та джерела, принципи міжнародного повітряного права.
88. Правова регламентація міжнародних повітряних сполучень.
89. Міжнародне космічне право та його джерела.
90. Правовий режим космічного простору та небесних тіл.
91. Правовий статус космічних апаратів та їхніх екіпажів.
92. Відповідальність за діяльність у космосі.
93. Поняття і система права збройних конфліктів.
94. Міжнародне право та збройні конфлікти.
95. Початок війни та його правові наслідки.
96. Правовий статус учасників збройних конфліктів.
97. Засоби та методи ведення війни.
98. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю.
99. Засоби мирного вирішення міжнародних спорів.
100. Поняття права міжнародної безпеки. Миротворчі операції.

1.6.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Поняття та види територій в міжнародному праві.
2. Поняття, ознаки та види міжнародних організацій.
3. Початок війни та його правові наслідки.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нархування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 15 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій														
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1.	Денна	15	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 10 семінарських занять за денною формою навчання. За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття. Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	10 тем	Номер теми										Усього балів	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.		
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	12
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	8										8	
	Усього балів											20	

2.5 На семестровий контроль з кожної навчальної дисципліни відводиться 30 балів. Шкала визначення балів за результатами семестрового контролю подана у табл.

Шкала визначення балів за результатами семестрового контролю

Кількість балів за результатами семестрового контролю	Рівень знань студента	Критерії оцінювання
27 – 30	високий	Студент правильно, повно та аргументовано розкрив питання, продемонстрував вміння самостійно аналізувати теоретичний матеріал, правильно та аргументовано вирішив завдання практичного характеру, володіє термінологією і викладає матеріал чітко і логічно.
24,5 – 26,5	достатній	Студент достатньо повно розкрив суть питання, володіє термінологією, але назвав не всі риси, ознаки або види явища, процесу, інституту, теорії, категорії, проблеми, не до кінця розкрив зміст понять, допустив деякі неточності, які були виправлені ним при відповідях на додаткові питання і не вплинули на правильне розуміння змісту.
22,5 – 24		Студент у цілому розкрив суть питання, відповідає аргументовано і загалом правильно, володіє термінологією, але назвав не всі теорії, функції, риси явища, інституту, процесу, допустив декілька помилок, які не вплинули на їх правильне розуміння.
20,5 – 22	середній	Студент не до кінця розкрив основний зміст питання, деякі суттєві риси, явища, поняття. Проблеми розкрив частково, допустив певні помилки та неточності, які свідчать про його неповне розуміння сутності питання, в основному володіє термінологією.

18 – 20		Студент не до кінця розкрив зміст питання, не повністю визначив його істотні аспекти: риси, функції, види, форми тощо, допустив помилки принципового характеру, недостатньо володіє термінологією.
10,5 – 17,5	низький	Студент не достатньо розкрив зміст питання, не вмів його аналізувати і не може послідовно і логічно викласти, допустив суттєві помилки, не володіє термінологією.
0 – 10		Студент не розкрив зміст питання, не зумів його аналізувати і послідовно і логічно викласти, допустив хибні думки, не володіє термінологією.

Підсумовування балів за результатами вивчення навчальної дисципліни здійснюється після складання семестрового контролю. Семестрова оцінка з навчальної дисципліни обчислюється шляхом додавання набраних студентом балів з поточного та семестрового контролю, а також додаткових балів. Семестрова оцінка виставляється у відомості обліку успішності, індивідуальному навчальному плані та заліковій книжці студента, при чому вона не може перевищувати 100 балів.

2.6 У разі отримання за результатами вивчення навчальної дисципліни (поточного і підсумкового контролю) 34 або менше балів (оцінка F за шкалою ЄКТС) студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну в наступному навчальному періоді. У разі отримання за результатами вивчення навчальної дисципліни (поточного і підсумкового контролю) 35-59 балів (оцінка FX за шкалою ЄКТС) студент має право повторно пройти підсумковий контроль двічі: перший раз – перескладання викладачеві, другий раз – перескладання комісії.

3. Рекомендовані джерела

Тема 1. Поняття, природа, властивості міжнародного права

1. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т.; за заг. Ред. В. В. Мицика. Харків: Право, 2019. Т. 1: Основи теорії. С. 15–61.
2. Задорожній О. В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України. Київ: К.І.С., 2014. 687 с.
3. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право. Київ: К.І.С., 2014. 1016 с.
4. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби: навч. посіб. / Б. І. Гуменюк. К.: Либідь, 2004. 248 с.
5. Дипломатична та консульська служба: підручник /Я. Б. Турчин, Л.О. Дорош, О.Я. Івасечко. Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2018.- 332 с.
6. Тарасов О. В. Структура міжнародно-правової реальності. *Філософія права і загальна теорія права*. 2019. № 1. С. 168– 174.
7. Репецький В. М. Становлення та розвиток права зовнішніх зносин. *Альманах міжнародного права*. 2010. Вип. 2. С. 223-229. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2010_2_20.
8. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

Тема 2. Джерела міжнародного права

1. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т.; за заг. Ред. В. В. Мицика. Харків: Право, 2019. Т. 1: Основи теорії. С. 15–61.
2. Андрейченко С. С. Концепція атрибуції поведінки державі в міжнародному праві. Одеса: Фенікс, 2015. 578 с.

3. Антонович М. Міжнародне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 379 с. 12
4. Положення про Міністерство закордонних справ України затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 року №281 URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/281_2016п.
5. Святун О. В. Захист прав та інтересів громадян в практиці органів зовнішніх зносин України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ. 2011. 22 с

Тема 3. Основні принципи міжнародного права

1. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т.; за заг. Ред. В. В. Мицика. Харків: Право, 2019. Т. 1: Основи теорії. С. 15–61.
2. Тарасов О. В. Підготовка науково-педагогічних кадрів з міжнародного права у Харківському імператорському університеті. Сучасні глобалізаційні виклики і міжнародне право: зб. наук. ст. за матер. IV Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. Пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 15 листоп. 2018 р. Харків, 2018. С. 53–64.
3. Тарасов О. В. Зміна парадигми міжнародного права: від закритого етатизму до відкритої багатоманітності. Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. акад. Прав. наук України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. Харків: Право, 2013. С. 300–303.
4. Задорожній О. В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України. Київ: К.І.С., 2014. 687 с.
5. Отрош М. І. Місце і роль Католицької церкви у міжнародному правопорядку. Київ; Одеса: Фенікс, 2017. 596 с.
6. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. Проблеми законності. 2011. Вип. 115. С. 200–206
7. Тарасов О. В. Співвідношення правосуб'єктності та відповідальності у міжнародному праві: персонологічний аспект. Римська декларація ЄС: нові пріоритети розвитку об'єднаної Європи: зб. наук. ст. за матеріалами наук.-практ. конф., м. Харків, 12 травн. 2017 р.: у 2 ч. / редкол.: А. П. Гетьман, І. В. Яковюк, В. І. Самощенко та ін. Харків: НІОУ імені Ярослава Мудрого, 2017. Ч. 1. С. 41–53.
8. Дипломатична та консульська служба: підручник /Я. Б. Турчин, Л.О. Дорош, О.Я. Івасечко. Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2018.- 332 с.

Тема 4. Суб'єкти міжнародного права

1. Алексєєнко І. Р. Дипломатична діяльність України у сучасному світі : [монографія] / І. Р. Алексєєнко, Б. І. Гуменюк, А. В. Денисенко, М. С. Держалюк, А. М. Зленко; ред.: В. Ф. Солдатенко. - Київ : Наук. думка, 2013.
2. Резнева М. Д. Визнання воюючої та повсталі сторони: історично-правовий аспект. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2010. № 3. С. 134–138.
3. Сіваш О. М. Односторонні акти держав в сучасному міжнародному праві. *Форум права*. 2016. № 5. С. 174–176.
4. Сіваш О. М. Діяльність Комісії міжнародного права по кодифікації і прогресивному розвитку теми «Односторонні акти держав». *Форум права*. 2016. № 4. С. 283–290.
5. Щокін Ю. В. Формування міжнародно-правових звичаїв: розмежування понять «практика» і *opinio juris*. Вісник Академії правових наук України. 2005. № 4 (43). С. 135–144.

Тема 5. Визнання та правонаступництво у міжнародному праві

1. Тарасов О. В. Адаптація, імплементація чи гармонізація права ЄС? Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф. (м.

Харків, 11 травня 2016 р.): у 2 ч. / редкол.: А. П. Гетьман, І. В. Яковюк, В. І. та ін. Харків: Право, 2016. Ч. 1. С. 30–39.

2. Тарасов О. В. Міжнародно-правові наслідки застосування ч. 1 ст. 151 Конституції України. Проблеми законності. Харків: Нац. юрид. акад. України, 1998. Вип. 34. С. 35–40.
3. Буткевич В. Декрет Гроціана: кодифікація, що поєднала дві формації і чотири системи права. Український часопис міжнародного публічного права, 2001. №1 К., 2001. С.3-10.
4. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник / За ред. В. Г. Буткевича. К.: Либідь, 2002.
5. Гердеген М. Міжнародне право / Пер. з німецької. – К.: «К.І.С.», 2011.
6. Дідікін А. Сутність сучасного міжнародного права: основні підходи. Юридичний журнал. 2011. № 1. С. 35-36.
7. Дмітрієв А.І. Муравьов В.І Міжнародне публічне право: Навч.посіб / Відп. редактори Ю.С.Шемшученко, Л.В.Губерський К.: Юрінком Інтер, 2000. 13.Іванченко О.М. Т

Тема 6. Міжнародно-правова відповідальність

1. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. Проблеми законності. 2011. Вип. 115. С. 200–206.
2. Тарасов О. В. ООН і неурядові організації: перегляд механізму співробітництва. Проблеми законності. 1998. Вип. 33. С. 48–53.
3. Міжнародне право ХХІ століття: сучасний стан та перспективи розвитку (до 60- річчя проф. В. М. Репецького) / М. М. Микієвич, М. В. Буроменський, В. В. Гутник та ін.; за ред. проф. М. М. Микієвича. Львів: ЛА «Піраміда», 2013. 320 с.
4. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посіб. для підгот. до зовніш. незалеж. оцінювання; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Бровін О. В., 2018. 290 с.
5. Міжнародний і національний захист прав людини та права біженців: навч. посіб.; за ред. М. В. Буроменського. Харків, 2004. 198 с.
6. Ноговіцина Ю. О. Міжнародно-правові аспекти правонаступництва України / Ю. О. Ноговіцина. К.: Проміні, 2006. – 352 с.
7. Нуруллаєв І. С. О. Міжнародно-правове співробітництво в системі Ради Європи у боротьбі з корупцією / І. С. О. Нуруллаєв. – К.: Алерта, 2009. – 160 с.
8. Перевезенцев О. Ю. Міжнародно-правове регулювання інституту правонаступництва держав щодо міжнародних договорів. К.: Знання, 2007. 262 с.

Тема 7. Право міжнародних договорів

1. Перевезенцев О. Ю. Міжнародно-правове регулювання інституту правонаступництва держав щодо міжнародних договорів. К.: Знання, 2007. 262с.
2. Тарасов О. В. Зі спадщини харківської школи міжнародного права (Фрагменти рукопису Т. Ф. Степанова «Право Народів і Дипломатія» 1844 р.). Харків: Оберіг, 2016. 40 с. 39.
3. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: навч. посіб.; за заг. ред. В. Е. Теліпко. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
4. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. 2-ге вид., допов. Харків: Право, 2019. 404 с.
5. Шевчук С. В. Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ: Реферат, 2007. 848 с.
6. Щокін Ю. В. Міжнародно-правовий звичай: проблеми теорії і практики : монографія. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Харків : Право, 2012. 456 с

Тема 8. Дипломатичне та консульське право

1. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби: навч. посіб. / Б. І. Гуменюк. К.: Либідь, 2004. 248 с.
2. Дипломатична та консульська служба: підручник / Я. Б. Турчин, Л.О. Дорош, О.Я. Івасечко. Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2018.- 332 с.
3. Лозінська С. В. Використання діяльності почесних консулів в роки незалежності України. *Вісн. Хмельн. ін-ту регіон. управління та права. Наук. часоп.* 2002. № 1. С. 142-146.
4. Лозінська С. В. Зародження і становлення правового ін-ституту консульства в. *Вісн. Хмельн. ін-ту регіон. управління та права. Наук. часоп.* 2002. № 3. С. 157-161.
5. Калашник Г. М. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету. К.: Знання, 2007. 143 с.
6. Станчев М.Г. Основи дипломатії/ М. Г. Станчев. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 56 с.
7. Конвенція про спеціальні місії. 8 грудня 1969 р. // Право зовнішніх зносин. Збірник документів / Упорядники Ю. В. Алданов, І. М. Забара, В. І. Резніченко К. : Проміні, 2003. С. 463–475;
8. Ковальська В. В. Регулювання діяльності спеціальних місій у міжнародному праві. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2015. Вип. 2. С. 21-25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjyv_2015_2_7.
9. Гріненко О. О. Місії ad hoc в сучасному праві Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* 2011. Вип. 99(2). С. 102-108. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_99\(2\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_99(2)_17).
10. Ковальська В. В. Організація спеціальних місій ЄС: інституційний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки».* 2015. № 5. Том 4. С. 142-146.
11. Ковальська В. В. Нормативно-правове регулювання діяльності спеціальних місій Європейського Союзу. *Науковий 16 вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція.* 2015. № 16. С. 126-129
12. Ковальська В. В. Місія EUBAM в аспекті європейської політики сусідства. *Юридичний вісник. Зб. наукових праць. Одеса: «Юридична література».* 2015. № 4. С. 145-149.

Тема 9. Право міжнародних організацій

1. Міжнародне право XXI століття: сучасний стан та перспективи розвитку (до 60-річчя проф. В. М. Репецького) / М. М. Микієвич, М. В. Буроменський, В. В. Гутник та ін.; за ред. проф. М. М. Микієвича. Львів: ЛА «Піраміда», 2013. 320 с.
2. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посіб. для підгот. до зовніш. незалеж. оцінювання; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Бровін О. В., 2018. 290 с.
3. Міжнародний і національний захист прав людини та права біженців: навч. посіб.; за ред. М. В. Буроменського. Харків, 2004. 198 с.
4. Ноговіцина Ю. О. Міжнародно-правові аспекти правонаступництва України / Ю. О. Ноговіцина. К.: Проміні, 2006. – 352 с.
5. Нуруллаєв І. С. О. Міжнародно-правове співробітництво в системі Ради Європи у боротьбі з корупцією / І. С. О. Нуруллаєв. К.: Алерта, 2009. 160 с.
6. Про дипломатичну службу : Закон України від 07.06.2018 р. № 2449-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>
7. Онищенко О. А. Порівняння правового статусу дипломатичних агентів і консульських посадових осіб у сучасному міжнародному праві. *Держава та регіони. Сер. : Право.* 2014. № 2. С. 124-127. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2014_2_24.

Тема 10. Міжнародне право захисту прав і свобод людини. Міжнародно-правові питання громадянства

1. Шевчук С. В. Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ: Реферат, 2007. 848 с.

2. Щокін Ю. В. Міжнародно-правовий звичай: проблеми теорії і практики : монографія. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Харків : Право, 2012. 456 с
3. Тарасов О. В. Зі спадщини харківської школи міжнародного права (Фрагменти рукопису Т. Ф. Степанова «Право Народів і Дипломатія» 1844 р.). Харків: Оберіг, 2016. 40 с.
4. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: навч. посіб.; за заг. ред. В. Е. Теліпко. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
5. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. 2-ге вид., допов. Харків: Право, 2019. 404 с.

Тема 11. Територія в міжнародному праві

2. Дмитрієв А. І. Історія міжнародного права. К.: Промені, 2008. – 384 с.
4. Задорожній О. В. Анексія Криму – міжнародний злочин. Київ: К.І.С., 2015. 576 с.
- 5 Задорожній О. В. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права. Київ: К.І.С., 2015. 712 с.
6. Земан І. В. Наука міжнародного права у Львівському університеті; за наук. ред. В. М. Репецького. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 320 с.
7. Ідея порівняльного міжнародного права: pro et contra: Збірник наукових праць на честь іноземного члена НАН України та НАПрН України Уїльяма Елліотта Батлера. Київ; Львів: Лігапрес, 2015. 536 с. 17.
8. Кулеба Д. І. Участь України в міжнародних організаціях. Правова теорія і практика. Київ: Промені, 2007. 304 с.

Тема 12. Міжнародно-морське право.

1. Кулько А. В. Міжнародно-правовий режим Дунаю: минуле, сьогодення, майбутнє; за ред. О. В. Задорожнього. К.: Фенікс, 2011. 265 с.
2. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом: пер. з англ. Харків: Консум, 2000. 592 с.
3. Міжнародне право в документах; за ред. М. В. Буроменського. 2-е вид., виправл. і доповн. – Х.: Мачулін, 2006. 408 с.
4. Міжнародне право: навч. посіб.; за ред. М. В. Буроменського. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 336 с. 11. Міжнародне право. Основи теорії: підручник; за ред. В. Г. Буткевича. Київ: Либідь, 2002. 608 с.
5. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т.; за заг. ред. В. В. Мицика. Харків: Право, 2018–2019.
6. Міжнародне публічне право: підручник: у 3 т.; за заг. ред. В. Ф. Антипенка. Київ: НАУ, 2012–2013.
7. Міжнародне публічне право: підручник; за ред. В. М. Репецького. Київ: Знання, 2012. 437 с.

Тема 13. Міжнародне право в період збройних конфліктів

1. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т.; за заг. ред. В. В. Мицика. Харків: Право, 2018–2019.
2. Дмитрієв А. І. Історія міжнародного права. К.: Промені, 2008. – 384 с. Задорожній О. В. Анексія Криму – міжнародний злочин. Київ: К.І.С., 2015. 576 с.
3. Задорожній О. В. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права. Київ: К.І.С., 2015. 712 с.
4. Земан І. В. Наука міжнародного права у Львівському університеті; за наук. ред. В. М. Репецького. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 320 с.
5. Ідея порівняльного міжнародного права: pro et contra: Збірник наукових праць на честь іноземного члена НАН України та НАПрН України Уїльяма Елліотта Батлера. Київ; Львів: Лігапрес, 2015. 536 с.

6. Кулеба Д. І. Участь України в міжнародних організаціях. Правова теорія і практика. Київ: Промінь, 2007. 304 с.
7. Кулько А. В. Міжнародно-правовий режим Дунаю: минуле, сьогодення, майбутнє; за ред. О. В. Задорожнього. К.: Фенікс, 2011. 265 с.
8. Лисик В. М. Правовий статус Міжнародного комітету Червоного Хреста у міжнародному праві. Одеса: Фенікс, 2012. 208 с.

Тема 14. Міжнародне повітряне та космічне право

1. Міжнародне публічне право : підручник / В. М. Репецький, В. М. Лисик, М. М. Микієвич та ін. ; за ред. В. М. Репецького ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – 2-ге вид., стер. – Київ : Знання, 2012. – 437 с. – (Серія «Факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. Івана Франка – 20 років»).
2. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / [В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін.] ; за ред. В. В. Мицика. – Харків : Право, 2019. – Т. 1: Основи теорії. – 416 с.
3. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / [В. В. Мицик, М. В. Буроменський, М. М. Гнатівський та ін.] ; за ред. В. В. Мицика. – Харків : Право, 2019. – Т. 2: Основні галузі. – 624 с.

Тема 15. Мирні засоби вирішення міжнародних спорів

1. Теорія та практика міжнародного кримінального права / С. С. Адрейченко, Н. А. Зелінська, Н. В. Дрьоміна-Волок, Д. О. Коваль. Одеса : Фенікс, 2017. 582 с.
2. Тимченко Л. Д. Міжнародне право : підручник / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. Київ : Знання, 2012. 631 с.
3. Фролова Л. О. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження : наук.-практ. посіб. Київ : Алерта, 2013. 348 с.
4. Цюрупа М. В. Міжнародне гуманітарне право : навч. посіб. / М. В. Цюрупа. Київ : Кондор, 2008. 364 с.
5. Черкес М. Ю. Міжнародне право : підручник / М. Ю. Черкес. 6-те вид., випр. і допов. – Київ : Знання, 2011. – 397 с.
6. Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в європейських країнах : монографія / О. Ю. Шостко. – Харків : Право, 2009. – 400 с.

Тема 16. Співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю

1. Голуб Н. В. Україна та міжнародні організації : інформ.-довід. вид. Київ : Кондор, 2010. 182 с.
2. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право : навч. посіб.; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський ; Київ. ун-т права ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 638 с.
3. Дрьоміна Н. В. Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів : монографія / Н. В. Дрьоміна. Одеса : Фенікс, 2006. 223 с.
4. Задорожній О. В. Від теорії міжнародного права до практики захисту прав людини : монографія / О. В. Задорожній, О. Р. Поєдинок. Київ : Фенікс, 2018. 718 с.
5. Святун О. В. Сучасні тенденції розвитку інституту консульського захисту. Актуальні пробл. міжнар. відносин; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Ін-т міжнар. відносин. К.: Ін-т міжнар. відносин, 2010. Вип. 90 (ч. 1). С. 175-177.
6. Віденська конвенція про консульські відносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень з консульських питань. Київ, 1996. Вип. 1. С. 43–68;
7. Про затвердження Консульського статуту України: Указ Президента України від 02 квітня 1994 р. № 127/94. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/127/9>
8. Сироїд Т. Л. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. / Т. Л. Сироїд, Л. О. Фоміна. Харків : Право, 2019. 310 с.
9. Солоненко О. М. Міжнародна кримінальна юстиція: етапи становлення та розвитку / О. М. Солоненко. Київ : Ліра-К, 2017. 360 с.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. www.rada.gov.ua/ - Верховна Рада України
2. www.president.gov.ua/ - Президент України
3. www.kmu.gov.ua/ - Кабінет Міністрів України
4. www.ccu.gov.ua/ - Конституційний Суд України
5. www.scourt.gov.ua/ - Верховний Суд України
6. www.ombudsman.kiev.ua/ - Уповноважений ВРУ з прав людини
7. www.mfa.gov.ua/ - Міністерство закордонних справ України
8. www.minjust.gov.ua/ - Міністерство юстиції України
9. www.nbuv.gov.ua/ - Національна наукова бібліотека України імені В.І. Вернадського та інші